

Lectio – ApCsel 5,27–32

Textus – Ézs 5,20

„Jaj azoknak, akik azt mondják a rosszra, hogy jó, és a jóra azt, hogy rossz, akik a sötétséget világosságnak, a világosságot pedig sötétségnek mondják, akik azt állítják a keserűről, hogy édes, az édesről pedig azt, hogy keserű!”

Füsti-Molnár
Szilveszter

„JAJ!”
(ÉZS 5,20)*

Kedves Testvéreim!

Akárhányszor az igazságról próbálok beszélni, érzem, hogy a kimondott szó félúton már fogatkozik, és nem éri el azt, amit szándékomban áll mondani. Kierkegaard a *Halálíg tartó betegség*ben írja, hogy a legnagyobb veszteség mindig észrevétlenül történik – ez pedig önmagunk elvesztése. Ez az elvesztés nem látványos dráma, gyakran csak lassú folyamat. A szív és a szó finoman elcsúszik egymástól. Szavaink egy idő után mást neveznek meg, mint amit a szívünk hordoz. Így veszítjük el a jelentést, és végül magunk is név és jelentés nélkül maradunk.

Vajon lehet-e úgy prédikálni, hogy a szó ne hordozza ezt a hiányt?

Mai textusunk egy egészen más hangon szólal meg az előbbi dilemmáról. A prófétai „Jaj” nem díszítő retorikai elem, hanem cselekvő ige: megállít, leleplezi a hamis címkéket, és visszaadja a szavak eredeti rendjét és súlyát.

A Szőlőének után Ézsaiás hat „Jaj!”-t mond. A 8. századi, fogság előtti Júda égbe kiáltó állapotaira mutat, ahol kevesek kezében volt a föld, a jogot elcsalták, a gyengék kiszolgáltatottabbak lettek. Nem képletes beszédről van itt szó! Isten egyértelmű ítélete kimondja a bajt és a felelősséget.

„Jaj” – így szól a próféta. A lét mélyéről tör fel, ahol a bűn nem apró botlás, hanem a valóság legmélyét hasítja. Ezért hangzik el előbb, a hetedik versben, a vádirat szójátékában: „ítéletet (mišpāṭ) várt, és íme: vérontás (mišpāḥ); igazságosságot (šedāqāh), és íme: jajkiáltás (šə‘āqāh)” (Ézs 5,7). A szavak felcserélődtek

* Elhangzott a Sárospataki Református Hittudományi Egyetem egyetemi istentiszteletén, 2025. október 16-án.

a valósággal, ugyanis ahol a jognak kellene állnia, ott erőszak van; ahol igazságosságnak kellene hangzania, ott segélykiáltás visszhangzik.

„Jaj” – mert a bűnnek hamis „teremtő ereje” van: átnevez. „Akik az igazságot örömmé változtatják” – mondja Ámós a városkapuk peres helyein eltorzított jogrendről (Ám 5,7). „Kicsérélték az Isten igazságát hazugságra” – írja Pál a római vallásos-szinkretista közege nézve (Róm 1,25). A rosszat jónak mondjuk, a sötétet világosságnak, a keserűt édesnek. A bűn nem kívülről tapad ránk, bennünk munkál, és részünké válik. Hordozzuk – és vele együtt a következményt is. „Az ember nyomorúsága” – teszi hozzá a Heidelbergi Káté. A bűn magában hordozza következményét, de ítélete végső soron Isten szent és igazságos ítéletéből fakad; szabadulásunkat pedig Krisztus váltsága adja.

A hamis szó felszámolja a bizalmat, kioltja „az élet ízét” (vö. Mt 5,13), kiüresíti a közösséget. Ez nem egyszeri botlás, hanem állandósult szokásrend.

Mégis, az Isten és az ember közötti viszony nem semmisül meg. Nem rajtunk múlik a léte, de ha a bűn tétlen szemlélőkké is tesz, Isten Igéje felrázhat. „Semmi közöttök a sötétség haszontalan cselekedeteihez, inkább leplezzétek le” – inti Pál az efézusiakat, a rejtett kultuszok városában (Ef 5,11–13). A prófétai „jaj” ítélet, de egyben ébresztés is. Figyelmeztetés, hogy amit átnevezünk, azzal önmagunkat és egymást is romboljuk. Kopik a bizalom. Szakad a közösség szövete. Mérgez a szó. És már a teremtett rend is meginog.

Ézsaiás „Jaj” szava hangzik felénk, amely egyben cselekszik is! Kimond, kijelöl, és felelősségre hív.

És nézzünk körül – egészen közlől. Kifényesített kirakatok, hibátlan logók: mintha a forma igazolná önmagát. A jelzők bőségesek. A felelősség elfogy, és közben a termék elnémulnak. A transzparencia helyét szabályok foglalják el. A közösségét éves gyűlések. Belül marad a bizonytalan csend, kívül a kötelességek idomított koreográfiája.

Amikor ez az elcsúszás bennünk, a különböző szinteken felelősséget hordozókban történik, a hiány közösségi méretet ölt. Az önelvesztés közösségelvesztéssé válik. Amikor önmagunkat veszítjük, hajlamosak vagyunk elveszíteni azt is, ami ránk van bízva; a ránk bízottak ekkor a halálíg tartó betegség tüneteit hordozzák: kimondatlan félelmet, elnémuló kezdeményezést, az együttlét megfakuló ízét. És ez beszédünkben és hallgatásunkban egyaránt így van. Ilyenkor belső ellentmondásainkat sikerjelentésekkel fedjük el. A bizalmat adminisztratív reflexekkel pótoljuk. Az intézményi rend öncélú lesz, uniformizált formákká süllyed. A formák élő kapcsolat híján kiürülnek. Erősebb lesz a díszlet, mint a valóság. „Megfehérített sírok” – Jézus rólunk is mondhatná (Mt 23,27). A maszkunk sima; mögötte az arcunk halványul.

Amit közlőlől jelenségként látunk, távolabb már rendszerré állt össze. Lassú eltolódás ez. A jog nyelve kommunikációvá vékonyodik. A közjó pusztá PR-szólam. A bátorság lojalitássá, a támogatás alkudhatóvá lesz. Az áhítat díszlet marad. Az abszurd egyre harsányabb, és makacs kitartással háborít elmét és szívet. Napról napra arrébb tolódik a jelentés, míg az emlékezet már nem tudja, mi volt az eredet – és mi is belefeledkezünk ebbe az eltolódásba.

Közben a kicsinyek és kiszolgáltatottak számok sorává válnak. Díszletként állnak

vádak és védekezések között. A felelősség nevében történik meg az, ami ellen a felelősségnek szólnia kellene. A „béke” nyelvén szól a kényszer. A nyugalomról szóló propagandák a béke illúzióját keltik, amelyet dresszírozott harci logika normalizál – és mi magunk is hajlamosak vagyunk belesimulni ebbe a hamis békébe. A félelem lesz a fő érv. A köz ügye az egyéni és hatalmi érdek oltárán válik feláldozhatóvá. Ahogy Jeremiás mondja a próféták és papok felől: „Békesség, békesség – pedig nincs” (Jer 6,14). A szó betölti a teret, miközben a tartalom kiköltözik belőle – és mi gyakran elégedetten vagy fanyarul tapsolunk ennek a díszletnek. És mindez végső soron a nyelvben, a kimondott szóban dől el.

A szavak finoman leválnak arról, amit jelölniük kellene. A kijelentés és a valóság közé áttetsző hártya csúszik. Előbb elakad a párbeszéd, azután elvékonyodik a közösség, végül megfakul az élet. Célba nem érő felvetések halmaza gyűlik. De eltekinthetünk-e attól, hogy mi a megnevezésben keressük a megváltó igazságot? Innen nincs visszaút hangosabb retorikával – csak igazabb megnevezéssel. „Hadd áradjon az igazság, mint a víz” – Ámós felkiáltása kívánczik ide (Ám 5,24), amely ellennyelv. Dekorálás helyett feltár; sodrás helyett megállít; és nem kíméletlen, hanem igaz – ezért helyreállító.

Ézsaiás szava ezért nem múlt idő. Jelen idejű tükör: „Jaj azoknak, akik...” – álljunk meg ennél a tükörnél. Ne siessünk a feloldáshoz. Előbb lássuk be a cserét: szavaink és a valóság eltérését. Mert amíg ki nem mondjuk az igaz nevét, addig a halálig tartó betegségben vagyunk.

De a tükör nem zárójel. Inkább rés a falon: innen fény dereng – még nem teljesség, csak ígéret. „A világosság fénylik a sötétségben...” (Jn 1,5) – ennyit engedjünk most át, jelként. A többire később térünk. Isten számunkra kijelentett Igéje a Szentlélek munkája által mindent megelőzően mérce. És ha eljön az ideje, hallani fogjuk az apostoli választ is – valóságot feltáráon, és nem a jelszavak szintjén. De előbb maradjunk a „Jaj”-nál, hogy az igazság majd ne felülírjon, hanem minket is helyreállítson.

„Jaj azoknak, akik mondják a rosszra, hogy jó, és a jóra azt, hogy rossz...”

A „Jaj” kimond és kijelöl. Ézsaiás mondata mögött a nyelvtani szerkezet is ezt érezteti: „akik mondják... akik teszik” – folyamatos alakok, mintha a bűn nem egyszeri botlás volna, hanem szokásrend, naponta ismétlődő átnevezés. „A rosszat jónak mondják, a jót rossznak.” A szó csendben átírja az erkölcsöt: a címke ráfekszik a tartalomra, és lassan el is fedi.

Ugyanez a mechanika látszik a lekióként felolvasott jelenetben is, a főtanács előtt (ApCsel 5,28–29). Az apostolok nem forгатókönyvet bontanak meg, csupán tanúskodnak – mégis rájuk borítják a vádat: „ránk akarjátok hárítani ennek az embernek a vérét” (ApCsel 5,28). A tanú egy pillanat alatt vádlott lesz. A történet címe megfordul. Péter válasza tisztán közvetíti a lényegét: „Istennek kell inkább engedelmeskednünk, mint embereknek” (ApCsel 5,29). Ez nem pusztá vélemény, hanem cselekvő kijelentés: néven nevezi az irányt, visszaállítja az iránytűt.

És itt áll előttünk Krisztus. Az Igaz – akit mégis bűnösnek mondtak. A kereszten a jó rossz néven szerepelt. A hamis ítélet pecséttel és záradékkal lett hitelessé. Így vált a hazugság hivatalos igazsággá. De Isten döntése végérvényes. Visszavonhatatlanul így

hangzik: „Atyáink Istene feltámasztotta Jézust” (ApCsel 5,30). A feltámadás nem ellen-
 érv, mindent meghatározó végső tény. Pál szavai összefoglalják: „Azt, aki nem ismert
 bűnt, bűnné tette értünk, hogy Isten igazsága legyünk öbenne” (2Kor 5,21). Az emberi
 átnevezést Isten visszanevezése írja felül: ez a hamis ítélet vége és az igazság kezdete.

Közelről így ér bennünket: amikor felelőtlenséget „prudenciának”, hallgatást „loja-
 litásnak”, kizárást „rendnek” nevezünk, mi magunk csúsztatjuk el a neveket. Távolabbra
 nézve sem jobb! A propaganda „tájékoztatás” lesz, az érdek „közjó”, az elnézés „könyö-
 rület”. Ilyenkor a szó leválk a valóságról, és önálló életet kezd. Előbb elhallgatnak a
 kérdések, majd meggyengül a kapcsolatok ereje, végül elszíntelenedik mindaz, ami
 addig éltetett. Ezért szól a „Jaj”: nem azért, hogy összezúzzon, hanem hogy megállítson!
 Végső lezárás helyett teret nyit annak a szónak, amely helyreterez.

Ezen a ponton két dimenzió találkozik: a bűn folyamata – állandósult jóvá-címkézés
 –, és Isten egyszeri, döntő cselekvése – a feltámadás mint lezárt isteni tett. A „Jaj” kimon-
 dása megtöri az átnevezés varázsát; a kérügma kimondása visszaadja a nevek rendjét.

Mi marad ránk? Nem a hangosabb beszéd, hanem a tisztább. A több jelzővel szem-
 ben a kevesebb hazugság. „Az igazságot szeretetben” – ez az egyház nyelvi etikája.
 Ez nem retorikai díszítés, hanem felelősség. Ne nevezzük át a valóságot. Ne hívjuk
 a félelmet bölcsességgnek, a csendet erénynek, a kényelmet jónak. Mondjuk ki a jó
 nevét – higgadtan, egyértelműen. Mert ahol a világ a jót rossznak mondja, ott Krisztus
 keresztye az igazság végső bizonyítéka: ha csendes is, de visszavonhatatlan.

Innen már csak egy lépés a következő kérdés: ha a jó és rossz neve megfordulhat, mi
 a fény, és mi a sötét? Mert amelyik nyelv felcseréli a mércét, könnyen világosságnak
 mondja a sötétséget is. Ezt nyitjuk meg a következő ívben.

***Jaj azoknak, „akik a sötétséget világosságnak, a világosságot pedig sötétség-
 nek mondják...”***

Ézsaiás itt egy szinttel mélyebbre visz: már nem pusztán erkölcsi minősítés forog
 kockán. Alapvetően tájolásról van szó. Ha a fényt átnevezzük, az iránytű is elfordul.
 A szöveg folyamatos, többes számú elsődleges igenevei (aktív particípiumok) rögzült
 beszédmodot jeleznek. Alkalmi csúsztatás helyett, közmegegyezéssé vált a félrenézés.
 A prófétai „Jaj” itt sem inkább zajos, hanem hatályos, ugyanis nem akarja vilá-
 gossá tenni a sötétet. Egyszerűen leleplezi azt.

Érdemes megjegyeznünk: Isten az, aki helyreállítja a nevek rendjét – a rossz helyett
 jót, a sötétség helyett világosságot mond. Az apostoli tanúság itt is áll, ezt a fordulatot
 nevezi néven, ismétlem: „Atyáink Istene feltámasztotta Jézust... Őt fejedelemmé és
 üdvözítővé emelte” (ApCsel 5,30–31). Ami a világ logikája szerint sötét – vereség, vég,
 kudarc –, azt Isten egyszeri és döntő szavával világossággá fordítja. Krisztus mondja:
 „Én vagyok a világ világossága” (Jn 8,12). A feltámadásban itt nem valami jelképszerű
 ragyogást kell látnunk, hanem a valóságot láthatóvá tevő fényforrást. A sötétségben
 tündöklő világossággként, amely mindig életet ad.

A mi viszonyaink között a zártság könnyen „biztonság”, a homály „elővigyáza-
 tosság”, a hallgatás „béke” néven fut. A nyelv ilyenkor fényt játszik, de nem világosít.
 A „béke” fegyelmezhet és őrizhet. De ha a szó elfed, már nem gyógyít, csak feszültség-

hez szoktat. Milyen gyakran esik meg mostanában, hogy a díszlet áhítata elfedi valós történeteinket, és a „tájékoztatásból” köd, a „közjóból” alku, a „reményből” tűréstan lesz. Összekeverjük a fényt a sötéttel – s azt hisszük, látunk.

Mi gyakran máshogy nevezzük a dolgokat; Isten kimondja az igazat, és attól megváltozik a helyzet. A félrenézés folyamata áll szemben Isten megmásíthatatlan kijelentésével. A „Jaj” megtisztítja a levegőt; az evangélium hirdetése a látás forrását – világosságot – adhat. A próféta lebontja a csillogást. Az apostol nevet ad a valódinak: Krisztus.

Mi marad ránk? A tanúság. Követhető fény, amely sohasem látványos. „Ti vagytok a világ világossága” (Mt 5,14) – nem önmagunkból, hanem Őbelőle. Ne nevezünk fénynek, ami eltakar, és ne mondjuk sötétnek, ami megmutat. Engedjük, hogy az evangélium fénye az eszatonra, a célra vezessen. A világosság nem az, amit a hatalom annak mond. Az a világosság, amit Isten a Feltámadott Fiában kijelent.

Jaj azoknak, „akik azt állítják a keserőről, hogy édes, az édesről pedig azt, hogy keserű!”

Ézsaiás harmadik mondata az íz felől közelít, és az egzisztenciánkra fordítja figyelmünket. Itt az élet érzete fordul meg: ami gyógyítana, azt terhesnek érezzük; ami mérgez, azt kellemesnek. Ez sem alkalmi tévedés, sokkal inkább rögzült ízrend. Mi ugyanis naponta cukrozzuk a keserűt, naponta keserítjük az édest. Ezért szól a prófétai „Jaj”, a cselekvő szó. Nem pusztá indulat. Nem díszít, hanem ízlelési pontot állít vissza.

Az apostoli tanúság nem új ízesítést, hanem új ízlelést nevez meg: „[Krisztus] megtérést és bűnbocsánatot ad Izráelnek” (ApCsel 5,31). Ez ajándék! Új fűszer és új nyelv helyett új szívet ad. „Jézus... megízlelte a halált mindenkiért” (Zsid 2,9) – ahogyan a Zsidókhoz írt levélben olvassuk, hogy nekünk az élet édességét adja. Ezért szól a meghívás a Zsoltáros szavai szerint: „Ízleljétek és lássátok, hogy jó az Úr” (Zsolt 34,9); „ha megízleltétek, hogy jóságos az Úr” (1Pt 2,3) – ahogyan Péter első levele figyelmeztet. A feltámadás nemcsak fény, de íz is. A bocsánat édessége, a tiszta lelkiismeret friss íze, a megbékélt közösség kenyérének íze. Az úrvacsora éppen ezt kóstoltatja meg: „Vegyétek, egyétek... igyátok ebből mindnyájan.” Visszaadja az ízt.

Egészen közélről ez így érkezik hozzánk: az állandó önigazolás keserűségét „édes realitásnak” nevezzük. Az alázat édes gyógyítását „keserű pirulának” érezzük. A harag csípősségét „őszinteségnek” és a bocsánat szelíd édességét „naivitásnak” mondjuk. Így fárad el a lélek, így íztelenedik el a közösség.

Mi gyakran elhazudjuk a valóság ízét; Isten viszont kimondja az igazat, és attól helyére billen a rend. Ami nálunk folyamat – a félrenézés szokása –, az nála viszszavonhatóan kijelentés. És itt újra halljuk a prófétai szót: „Jaj” – amely leleplez, figyelmessé tesz, és az ízek evangélium szerinti rendjét állítja helyre. Új ízlelést ad. Az agyonfűszerezés mit sem segít, hiszen csak az igazság ízétől gyógyulhatunk meg, amelyet Jézus Krisztusban kapunk.

Ez a dimenzió végül egyéni és közösségi gyakorlatra hív: ízpróbára. Mit nevezünk ma édesnek, amit nem kellene mindenáron lenyelnünk? És mit érzünk keserűnek, pedig gyógyítana? A bűnvallást? A kiengesztelődést? A fegyelmet? Merjük kimondani

a dolgok igazi nevét, és merjük elkérni az új ízt: a megtérés bátorságát és a bocsánat édességét. Mert ahol Ő adja az ízt, ott visszatér az élet.

Végezetül, Kedves Testvéreim: a próféta kimondja a „Jaj”-t azokra, akik átnevezik a valóságot: jó – rossz, világosság – sötétség, édes – keserű. Ez a „Jaj” leleplezi a hazugságot, és előkészíti a valódi szó, a testet öltött Ige érkezését. Az apostoli tanúság pedig hirdeti, hogy Isten Jézus Krisztusban helyreállította a nevek, az ízek és az egész kozmosz rendjét. A keresztség és a feltámadás a végső ellentétfordítás. A hamis ítéletből üdvösség, a sötétségből világosság, a keserűségből a bocsánat édessége lett.

Ezért az egyház és a mi küldetésünk sem más, mint tanúság. A Szentlélek erejével Krisztusra mutatni. Ő az Igaz! A Világ Világossága és az Élet kenyere! Nem hangosabban, hanem igazabban. Elég az Ige tisztasága! Hogy a jó újra jónak hangozzék. A világosság újra világossággént ragyogjon. És az élet íze ismét édes legyen.

Mindezt csak azért, hogy ne maradjunk név és jelentés nélkül! A Név, amelyet ránk mondanak, Jézus Krisztus és benne a szív újra szóra talál, és a szó újra szívre. Őbenne gyógyul átnevezésünk, és megnyílik félrenéző tekintetünk, hogy végül minden egyetlen Névben összpontosuljon: Jézus Krisztusban, akié a dicsőség most és mindörökké.

Ámen